

АЛТЕРНАТИВЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СОСТОЈБАТА СО ПРАВАТА НА ДЕЦАТА ВО МАКЕДОНИЈА – ОД ПЕРСПЕКТИВА НА ДЕЦАТА

Прва детска амбасада
во светот Меѓаши
– Република Македонија

Алтернативен извештај за состојбата со правата на децата во Македонија – од перспектива на децата

Скопје, ноември 2020 година

Наслов

Алтернативен извештај за состојбата со правата на децата во Македонија – од перспектива на децата

Издавач

Прва детска амбасада во светот Меѓаши – Република Македонија

Ул. „Коста Новаковиќ“ 22а

1000 Скопје

<http://www.childrenembassy.org.mk/>

02 2465 316 СОС-телефон за деца и млади 070 390 632

За издавачот

м-р Драги Змијанац, претседател и основач

Автори

Александар Стојановски (14), Антонија Теовска (12), Евгенија Џабирска (13), Едина Мифтароска (12), Ерза Цапа (12), Јулита Постолова (17), Клара Костадиновска (13), Магдалена Петровска (13), Матеа Ефтимовска (12), Миа Џамбас (14), Моника Јордановска (16), Сара Дука (14) и Теута Зибири (17)

Менторки

Јорданка Черепналкова-Трајкоска, Васка Бојаци

Лектура

Марина Геческа-Василевска

Илустрација на насловна страница

Моника Јордановска (16)

Илустрации на внатрешни страници

Евгенија Џабирска (13), Еда Марке (14), Едина Мифтароска (12), Дарија Губериниќ (8), Ерза Цапа (12), Јулита Постолова (17), Клара Костадиновска (13), Магдалена Петровска (13), Миа Џамбас (14), Моника Јордановска (16), Сара Абдуши (14), Сара Дука (14) и Суда Хасани (13).

Овој извештај е финансиски поддржан од Владата на Шведска. Одговорноста за содржината целосно ја сносат авторите. Владата на Шведска не мора да ги споделува изразените ставови и толкувања.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	4
ВОВЕД.....	6
ТЕМА 1: ЗАПОЗНАЕНОСТ СО ДЕТСКИТЕ ПРАВА И НИВНОТО ПОЧИТУВАЊЕ	9
ТЕМА 2: НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦАТА	14
2.1 ВРСНИЧКО НАСИЛСТВО.....	14
2.2 ПСИХОЛОШКО НАСИЛСТВО	15
2.4 ПЕДОФИЛИЈА	18
ТЕМА 3: ДИСКРИМИНАЦИЈА.....	21
3.1 ДИСКРИМИНАЦИЈА ПО ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД.....	22
3.2 ДИСКРИМИНАЦИЈА ПО ОСНОВ НА ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ	23
3.3 ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ЈАЗИКОТ	24
3.4 ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ЕКОНОМСКА ПРИПАДНОСТ.....	24
3.5 ПОЛОВА ДИСКРИМИНАЦИЈА.....	25
ТЕМА 4: СЛОБОДНО ВРЕМЕ, ИГРА, СПОРТСКИ И КУЛТУРНИ АКТИВНОСТИ.....	28
4.1 СЛОБОДНО ВРЕМЕ	28
4.2 СПОРТСКИ АКТИВНОСТИ.....	30
4.3 КУЛТУРНИ, УМЕТНИЧКИ И ДРУГИ АКТИВНОСТИ	31
ТЕМА 5: ДЕЦА НА УЛИЦА	34
ТЕМА 6: ОБРАЗОВАНИЕ.....	37
ТЕМА 7: ЖИВОТНА СРЕДИНА.....	49

ПРЕДГОВОР

Извештајот пред вас е дело на тим од деца, на возраст од 12 до 17 години, кои ја прифатија поканата на Првата детска амбасада во светот Меѓаши за учество во процесот на неговата подготовка. Овие ученици и нивните училишта беа дел од активностите на Детската амбасада Меѓаши во рамките на проектите Да ги земеме правата во наши раце, Зајакнување на способностите на децата за превенција од насилство и Програмата за мировно образование, преку кои се имаа стекнато со клучни познавања за детските права.

Процесот на подготовка на извештајот беше организиран во две фази: фаза на истражување и фаза на пишување на извештајот. Во текот на фазата на истражување (мај-јули 2020 година) беше дизајниран и спроведен прашалник за состојбата со правата на децата, со што беа обезбедени сеопфатни податоци за повеќе аспекти од животот на децата во државата, проблемите со кои децата се соочуваат и работите кои тие сметаат дека треба да се подобрат. Прашалникот беше дисеминиран онлајн на македонски и албански јазик, а го пополнија 1 077 деца ширум државата на возраст од 12 до 17 години. Во дизајнирањето пилотирањето и спроведувањето на прашалникот учествуваа вкупно триесет ученици од 11 основни и средни училишта од Велес,¹ Винаца,² Гостивар,³ Дебар⁴ и Скопје.⁵ Тринаесет ученици од оваа група одлучија да се вклучат во следната фаза – пишувањето на извештајот. Повеќе информации за истражувањето можете да најдете [овде](#).

Во втората фаза од процесот (јули – октомври 2020 година), беа одржувани континуирани онлајн средби и работилници со децата, со цел унапредување на нивните знаења за Конвенцијата за правата на детето и процесот на известување пред Комитетот за правата на детето при ООН.

¹ СОУ „Кочо Рацин“ и ССОУ „Димитрија Чуповски“

² СОУ „Ванчо Прке“ и ООУ „Славчо Стојменски“

³ СОУ „Гостивар“ и СЕОУ „Гостивар“

⁴ СОУ „28 Ноември“ и ООУ „Саид Најдени“

⁵ СУГС „Никола Карев“, СУГС „Зеф Љуш Марку“ и ООУ „Стив Наумов“

Најголемиот дел од средбите беа посветени на самата подготовка на извештајот, вклучително избор на темите, поделба на задачите за пишување помеѓу децата, уредување на текстовите и дизајн на извештајот. Децата го подготвија извештајот, рефлектирајќи се на наодите од истражувањето за состојбата на правата на децата, но и врз основа на своето лично и искуството на своите врстници.

Искуството што тимот на Детската амбасада Меѓаши имаше чест да го доживее менторирајќи ја оваа група ученици е од непроценливо значење, не само за нашата работа како застапници на правата на детето, туку уште повеќе за нашето залагање и практикување на принципот на учество на децата во процесите на носење одлуки за работи важни за нив.

Овој извештај содржи детални и длабински увиди на децата во состојбите со детските права во државата и прецизни препораки за надминување на проблемите и недостатоците. Оттаму, сметаме дека е задолжително четиво за секој кој се грижи за добросостојбата на децата и унапредувањето на нивните права.

Јорданка Черепналкова-Трајкоска и Васка Бојаџи

Прва детска амбасда во светот Меѓаши

13 октомври 2020 година, Скопје

ВОВЕД

Авторки: Магдалена Петровска и Јулиа Постолова

Здраво, ние сме децата од тимот на Детската амбасада Меѓаши и како учесници во овој проект за детските права и преку спроведување на прашалникот се здобивме со многу нови знаења, нови искуства и стекнавме нови пријателства.

Пред оваа светска пандемија, ние децата заедно со тимот на Детската амбасада Меѓаши се дружевме во различни градови каде што имавме работилници за подобро запознавање на детските права.

Мораме да ви признаеме дека ние само делумно ги знаевме детските права, а исто така сфативме дека тие честопати свесно или несвесно се прекршуваат. Но, и за време на пандемијата ние децата со тимот на Меѓаши продолживме со контакт преку онлајн средби на платформата Зум. Ние активно учествувавме во истражувањето за состојбата со правата на децата во Македонија преку спроведување на прашалникот за детските права.

Прашалникот беше спроведен онлајн во периодот од 1 јуни до 5 јули 2020 година. Во прашалникот беа опфатени следниве теми:

- ЗАПОЗНАЕНОСТ СО ДЕТСКИТЕ ПРАВА И НИВНОТО ПОЧИТУВАЊЕ
- УЧИЛИШНА СРЕДИНА
- СЛОБОДНО ВРЕМЕ
- ЗДРАВЈЕ И КВАЛИТЕТ НА ЖИВОТ
- ЖИВОТНА СРЕДИНА
- БЕЗБЕДНОСТ И СИГУРНОСТ
- ДИСКРИМИНАЦИЈА

Прашалникот го пополнија 1 077 деца од целата држава, од кои 60,26 % се девојчиња, а 38,94 % се момчиња (0,78 % од децата не дадоа валидни податоци за нивниот пол).

85% од испитаниците се Македонци, додека останатиот процент се од малцинствата. Возрасната граница на децата кои учествуваа во истражувањето беше од 12 до 17-годишна возраст. Во однос на местото на живеење, 63 % од децата живеат во град, а 37 % во село, 43 % одат во основно училиште, а 57 % се во средно училиште.

Овој извештај беше подготвен од нас децата бидејќи сакавме да го известиме Комитетот за правата на детето при ООН за состојбата со нашите права во Македонија и од наша перспектива да дадеме препораки за подобрување на состојбата со правата на децата.

Извештајот што следи во главно се основа на податоците од прашалникот, но и од нашите дополнителни согледувања.

ТЕМА 1

ЗАПОЗНАЕНОСТ СО ДЕТСКИТЕ ПРАВА И НИВНОТО ПОЧИТУВАЊЕ

ТЕМА 1: ЗАПОЗНАЕНОСТ СО ДЕТСКИТЕ ПРАВА И НИВНОТО ПОЧИТУВАЊЕ

Авторки: Теута Зибири и Ерза Цапа

Правата на децата се права во склоп на човековите права со посебен фокус на правата на заштита и посебна грижа што им се дава на малолетните лица. Конвенцијата за правата на детето го дефинира детето како „Секое човечко суштество на возраст под осумнаесет години, освен ако, според важечкиот закон, зрелоста се достигне порано.“

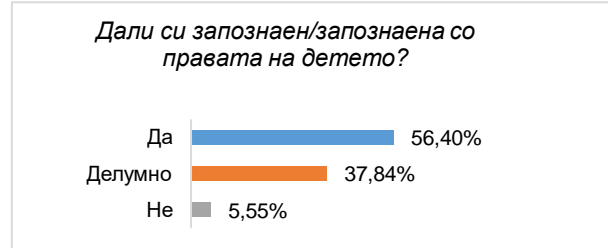
Децата и младите имаат исти општи човекови права како и возрасните, а исто така и специфични права што ги признаваат нивните посебни потреби. Децата не се ниту сопственост на нивните родители ниту немоќен имот на добротворни цели. Тие се човечки суштества и се предмет на нивните права.

Правата на децата го вклучуваат и нивното право на семејство и родители, идентитет, како и основни потреби за физичка заштита, храна, универзално образование, здравствена заштита и кривични закони соодветни на возраста и развојот на детето, еднаква заштита на граѓанските права на детето и слобода од дискриминација врз основа на раса, пол, сексуална ориентација на детето, полов идентитет, национално потекло, религија, инвалидитет, боја, етничка припадност или други карактеристики.

Колку децата се запознаени со нивните права?

Според истражувањето, најголем дел од децата (62,8 %) имаат слушнато за Конвенцијата за правата на детето, но само многу мал дел (2,85 %) ја имаат прочитано. 1/3 од децата немаат воопшто слушнато за Конвенцијата за правата на детето.

Повеќе од половина од децата (56,4 %) сметаат дека се запознаени со своите права, а најчесто се информираат за своите права во училиштето (92,33 %), од интернет (55,83 %) или пак во нивните домови (51,91 %).

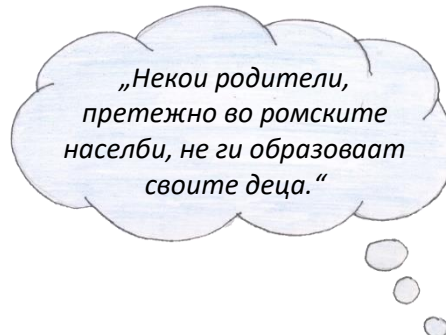
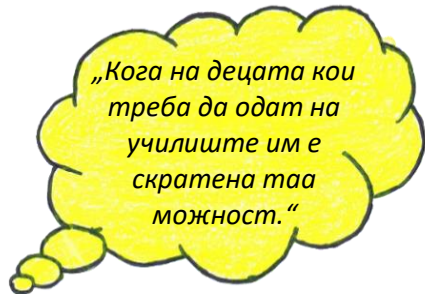
Колку се почитуваат детските права?

Истражувањето покажа дека правата на децата генерално се почитуваат, иако не на соодветно ниво. Детските права се права на човечките суштества и како такви не треба да се оставаат само на хартија.

Дали сметаш дека луѓето околу тебе ги почитуваат детските права?			
	Да, целосно ги почитуваат права секогаш	Делумно ги почитуваат (некои права ги почитуваат некои не)	Воопшто не ги почитуваат
Во домот	56,84 %	41,51 %	1,64 %
Во училиштето	37,32 %	59,67 %	3,01 %
Во твоето место на живеење	28,19 %	67,43 %	4,38 %

Според изјавите на децата, доаѓаме до заклучок дека најмалку се почитуваат:

Правото на образование

Правото на игра

„Кога децата се играат на улица, возрасните ги караат да не викаат и ги бркаат од улицата. Им го скратуваат правото на игра.“

Правото на чиста средина

„Најчесто прекршвано право на децата во моето место на живеење е правото на дишење чист воздух.“

Право на сопствено мислење и изразување

„Кога детето не е способно да искаже само што е добро и битно за него, па родителот е оној кој е одговорен за него, но не го прашува своето дете, тој сам одлучува.“

„На пример, во ситуација каде на детето му е "наредено" да крчи бидејќи неговото мислење се смета за детско размислување.“

„Многу пати се случувало во училиште да не се сослуша докрај нашето мислење. Овие настани обично се проследени со фразата: "Има уште многу да поминете". Ние како деца не значи дека немаме наш став, секој си го гради својот карактер и има сопствено мислење. Можеби не секој се согласува со нашите мислења, но сметам дека треба да бидат сослушани.“

Нееднаков третман поради нивната етничка и верска припадност

*„Кога ученици се
исмеваат на свој
соученик/соученици
заради расна или
религиска разлика или
им упатуваат погрдни
зборови.“*

*„Кога децата се одбиени во
некои случаи поради
нивната националност или
вера, кога поради истата
причина ги одбиваат да им
понудат помош во државните
институции.“*

ТЕМА 2

НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦАТА

Draw some kidss
life...

and draw some other
kids life...

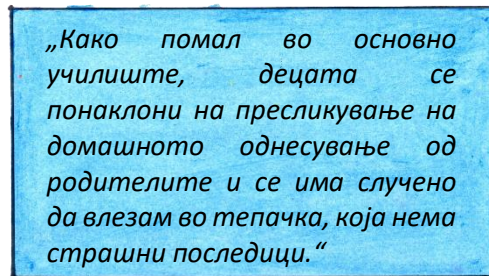
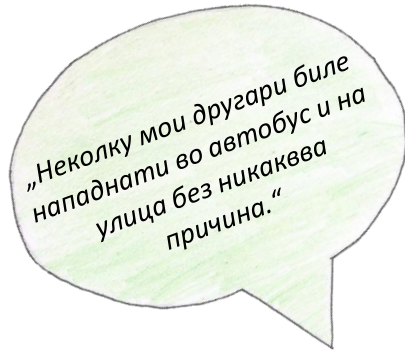

ТЕМА 2: НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦАТА

Автори: Евгенија Цабирска, Моника Јордановска, Александар Стојановски, Јулиа Постолова, Теута Зибири, Миа Цамбас, Ерза Цапа, Клара Костадиновска и Магдалена Петровска

Постојат повеќе видови насилство на кои децата можат да бидат жртви, вклучувајќи физичко, психолошко, сексуално, економско, семејно, родово базирано, врсничко и сајбер насилство.

Според нашето истражување, 10 % од децата некогаш биле жртва на насилство, а повеќе од 20 % познаваат некој кој бил жртва на насилство. 13 % од децата наведуваат дека се нашле во ситуација да повредат некого и тоа најчесто во самоодбрана или пак во одбрана на другар/ка, како и кога биле нервозни или лути и не знаеле како да ги контролираат своите чувства, а им се случило и ненамерно да повредат некого вербално.

2.1 ВРСНИЧКО НАСИЛСТВО

Децата најчесто се жртви на врсничко насилство. Врсничко насилство не е еднократен инцидент што нема да се повтори, пријателска расправија или несогласување, ненамерно нанесување болка или пријателско закачање. Станува збор за облик на агресивно однесување што трае подолго време, односно кога ученикот трајно и често е изложен на негативни постапки од страна на еден или повеќе ученици, кои намерно сакаат да го повредат понижат или да го изложат на потсмев.

Еве некои примери како некои деца гледаат на врсничкото насилство:

„Често сум исмејувана, озборувана и слично од врсниците во училиште и во населбата, но сум навикната на тоа и најчесто само ги избегнувам, но доколку претераат се бранам себе си и престануваат барем на некое време, а понекогаш после тоа воопшто не ме задеваат.“

„На дневна база бев жртва на вербално насилство од соучениците. Професорите не преземаа ништо иако беа свесни што се случува.“

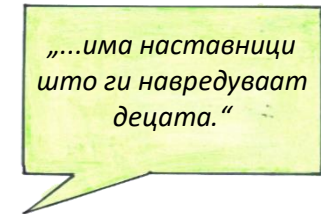
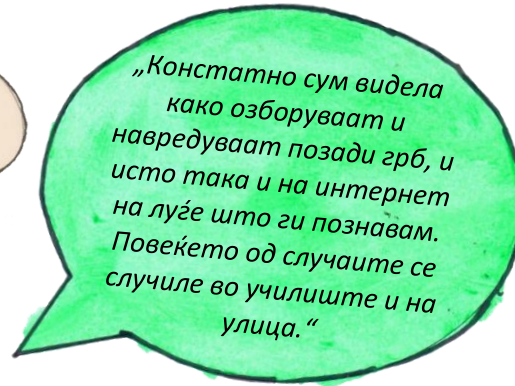
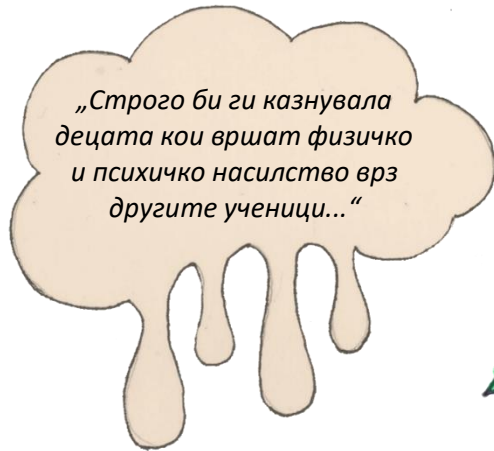
Препораки:

Нашите препораки за да се спречи врсничкото насилство потребно е **ДА НЕ БИДЕМЕ ПАСИВНИ НАБЉУДУВАЧИ**. Доколку сме сведоци на кој било тип врсничко насилство, треба веднаш да се вклучиме во акција и да реагираме. Да ги известиме службите во училиштето како и родителите на децата. Доколку само набљудуваме и не реагираме, тоа значи дека тогаш и ние ме соучесници. Ние децата бараме поактивно вклучување на наставниците и другите служби во училиштето. Наставниците треба, освен предавањето на наставната содржина, да водат и неформални разговори со учениците со цел да дознаат и да спречат било какво врсничко насилство. Исто така, и родителите треба да обрнат внимание при воспитување на своите деца, како тие ќе се однесуваат надвор и во училиштето.

2.2 ПСИХОЛОШКО НАСИЛСТВО

Сè што вклучува омаловажување, заканување, навредување и слично, се брои како насилство што остава последици; некои од нив се намалена самодоверба, анксиозност, депресивност, немање желба да се оди во училиште, повлеченост и самоповредување. Од примерите кои ги наведуваат

децата во истражувањето произлегува дека некогаш психолошкото насилство можат да го вршат децата, но некогаш доаѓа и од наставниците или членовите на семејството.

Препораки:

- Дел од образованието да биде посветено на антибулингот и како да се справиме со него.
- Да има вработени луѓе кои ќе си имаат одредена област (училишта, улици итн.) каде ќе шетаат и ќе внимаваат никакво насилство да не се случи, доколку дојде до тоа, на насилникот да му биде обезбеден квалитетен психолог (да се вработат квалитетни психолози) каде ќе оди на сеанси, сè додека не се исчисти секоја траума која предизвикува да извршува насилство.
- Да се одржат обуки за професорите за правилно однесување со децата, доколку не го почитуваат тоа однесување, да се преземат мерки врз професорите.
- Да има работилници/обуки каде ќе се предава за љубов и емпатија помеѓу себе.

2.3 САЈБЕР НАСИЛСТВО

Во ера на развиена технологија сè позачестено е малтретирањето врз малолетници или врсноци преку интернет. Овој вид насилство е познат како сајбербулинг и може да вклучува

вознемирување, лажно претставување, споделување на туѓи и лични информации и слично преку интернет.

Малтретирани се соученици кои на некому не му се омилени да се во исто друштво. Малтретирани се и деца од друга вероисповед и деца кои финансиски лошо се ситуирани. Малтретирани се и деца „бубалици“, т.е. деца кои постигнуваат подобри резултати во училиштето. Значи, на сајбербулингот може да бидат подложни сите чинители на нашето општество. Многу е опасен затоа што се пренесуваат содржини кои некој сака да ги сподели, со кои некој друг кој ќе биде повреден. Брзото пренесување повлекува и голем опсег, т.е. многумина во краток период можат да ја видат и да ја продолжат низата, не занејќи ја позадината на насилството. Брзо и лесно се шири затоа што надлежните институции не преземаат соодветни мерки и санкции против сајбернасилниците. Сајбернасилниците обично се анонимни или со лажен индетитет и предизвикуваат вознемирување, омаловажување, тага, грижа и лутина кај жртвите на сајбербулингот.

За жал, поголем број од жртвите на сајбербулингот кога ќе дознаат дека се виртуелно малтретирани и дека се жртви на сајбербулингот, се повлекуваат во себе и стануваат депресивни. Тие обично не знаат како да кажат дека се виртуелно малтретирани бидејќи се срамот. Но, има и жртви кои можат да се снајдат и да кажат на семејството, училиштето, полицијата, пријателите или пак општината и да го решат проблемот. Но, за жал, таа бројка на жртвите на сајбербулингот е многу мала.

Во нашето истражување речиси 1/4 од децата наведуваат дека познаваат врсник/врсничка чии податоци, фотографија или видео биле споделени на интернет без негова/нејзина согласност, додека на речиси 8 % тоа лично им се сличило. Доколку некој ги малтертира на интернет или пак злоупотреби нивни лични податоци, најголем дел од децата би се обратиле во своето семејство и во полиција, додека, пак речиси 1/3 би се обратиле во Агенцијата за заштита на личните податоци.

Препораки до децата:

Не дозволувајте да бидете жртви на сајбер-булингот. Не сретете се и не се повлекувајте во себе. Обратете се некаде каде што мислите дека ќе бидете безбедни и сигурни, бидејќи сега во овој

„нов“ свет и оваа „нова“ генерација од еден мал конфликт ќе настане насилство, вознемирување, омаловажување, тага, проблеми и грижи. За да не сте жртви на сајбер-булингот, никогаш не споделувајте ваши лични информации на интернет, не ја кажувајте важата лозинка на никој, освен на вашите родители, ако некој ви испрати вознемирувачка порака, не реагирајте, покажете ја на возрасен на кој му верувате, никогаш не испраќајте порака на некој кој не го познавате, не испраќајте пораки ако сте лути некому, бидејќи потоа ќе се покаете итн. Но ЗАПОМНЕТЕ дека ние децата можеби знаеме повеќе за технологијата и виртуелниот свет, но повозрасните знаат многу повеќе за реалниот живот.

2.4 ПЕДОФИЛИЈА

Педофилијата претставува сексуална злоупотреба на деца. Овој вид насилство во Македонија се појавува сè почесто и почесто со годините кои следат, но неговата бројка никако да се намали.

Сите ние можеме да бидеме жртви на педофилија, без разлика на нашиот пол, возраст, етничка припадност и место на живеење. Но, најчести жртви на педофилија се млади девојчиња коишто влегуваат во пубертет или веќе се во него, но во некои случаи тие се и многу помали. Педофилијата не мора да биде извршена од страна на некој непознат возрасен човек на улица, тоа во најчести случаи е извршено од страна на нашите најблиски, како членови од семејство, другари, соседи, познаници и ред други.

Доколку некогаш биде извршена педофилија врз некое девојче, истото тоа ќе биде преплавано со предрасуди од неговата околина и истото тоа ќе биде обвинето за ваквиот настан, без да ја сослушаат како се случило тоа. Сите ќе ја осудуваат со речениците „си го барала“ или „сигурно била пијана, па дозволила истото да се случи“. Во таквите случаи родителите треба да бидат најголемата поддршка на детето и да го охрабрат дека, без разлика на сè, животот продолжува и дека тие секогаш ќе ѝ бидат најголема поддршка, исто така, ќе ја охрабрат дека ваквите работи се случуваат често и дека таа не е виновна за тоа.

Препораки:

Нашите препораки за да се заштитиме од ваквиот вид насилство се да има соодветни едукации за како да се заштитат и како да постапуваат доколку бидат жртви на ваквиот вид насилство. Децата уште од градинки треба да се едуцираат за нивната сексуалност за како да се заштитат од педофилијата и како да постапат доколку бидат жртви. За родителите, исто така, е потребна ваквата едукација за да знаат како да ги советуваат своите деца да се заштитат и како да постапат, доколку во случај нивното дете е жртва. Ваквата едукација кај нас во Македонија ја нема, но доколку некогаш биде воведена, таа треба да биде сè почеста и почеста, почнувајќи од градинка, па сè до завршувањето на средно образование. Детето врз кое е извршено ваквиот вид насилство треба да посетува психолог, кој би му помогнал околу стабилизирањето на ваквата ситуација и би му дал соодветни совети за како да се помири со таквиот настан и како да постапува кога некој негов познаник ќе биде жртва на истото.

Новинарите доколку некогаш на вести или на интернет-платформите соопштуваат за педофилите, во ниеден случај не смеат да даваат лични податоци за личноста која е жртва на насилство. Истото важи и за родителите, тие не смеат да споделуваат дека нивното дете било жртва на педофилија, единствено ако детето не се согласи тие да зборуваат за тоа.

Никој никогаш не треба да биде жртва на ваквиот вид насилство, сите ние треба да се заштитиме од истото, бидејќи заедно сме посилни, секогаш е подобро кога сите заедно сме сплотени за решавање на некој проблем или кога станува збор за заедничка заштита.

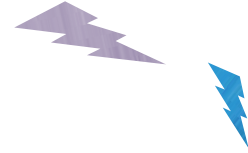
ТЕМА 3

ДИСКРИМИНАЦИЈА

No change can come if those who are impacted the most by discrimination are not willing to stand up for themselves.

Discrimination is a disease.

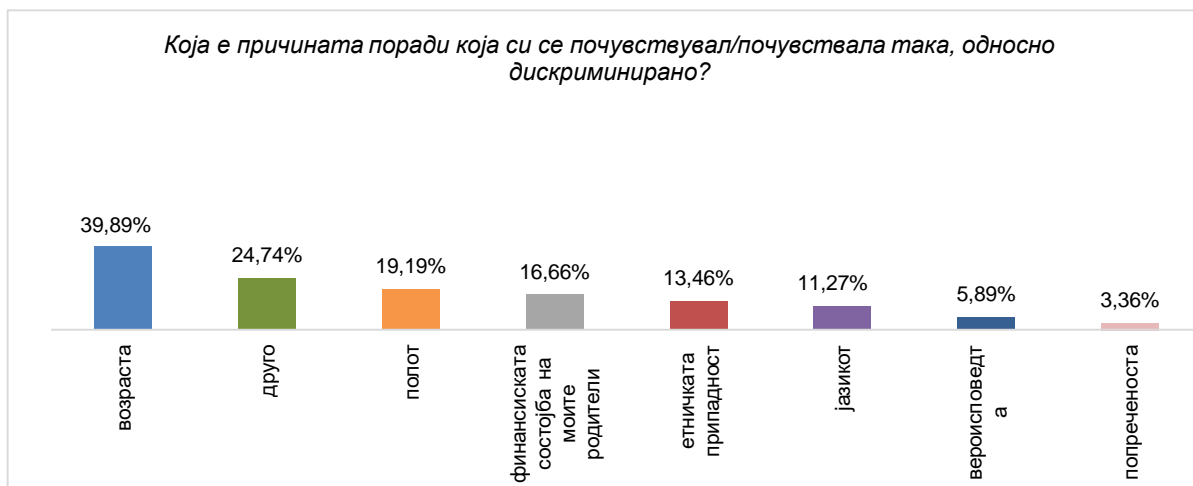
ТЕМА 3: ДИСКРИМИНАЦИЈА

Авторки: Евгенија Цабирска, Теута Зибери, Јулита Постолска, Матеа Ефтимовска, Антонија Теовска, Едина Мифтароска, Клара Костадиновска, Сара Дука и Магдалена Петровска

Дискриминација претставува секое постапување што предизвикува нееднаков третман кој не е легитимно и пропорционално основан, на начин што одредено лице или, пак одредена група се исклучува, ограничува или, пак се дава предност во уживање на основните права и слободи засновани врз одредени лични обележја. Дискриминацијата се јавува кога луѓето се третираат различно само врз основа на лични карактеристики или припаѓање на одредена група. Низ целиот свет постојат различни видови на дискриминација и тоа врз основа на: пол, род, јазик, раса, боја на кожа, етничка припадност, државјанство, религија, политичка припадност, здравствена состојба, возраст, образование, семејна и брачна состојба, личен или општествен статус, семејно потекло, имотен статус, припадност на маргинализирана група.

Кои се најчестите причини за дискриминација на децата?

Според истражувањето, 42,24 % од децата се почувствувале дискриминирани во одредена ситуација, најчесто поради нивната возраст, полот, финансиска состојба на нивното семејство, етничката припадност. Децата кажуваат дека се, исто така, дискриминирани поради нивниот изглед, телесна тежина и боја на кожа, како и поради местото на живеење, нивниот стил на облекување или музиката која ја слушаат.

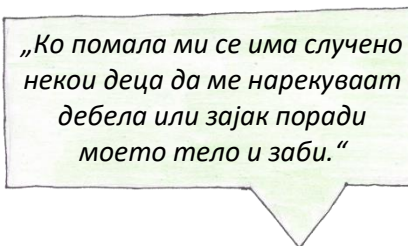
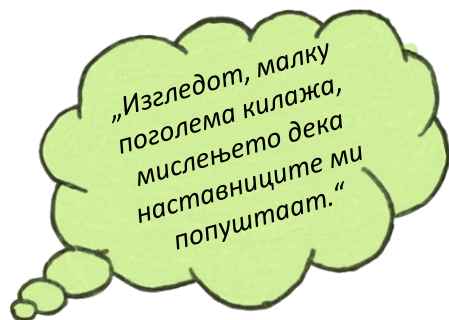
Во одредена прилика повеќе од 1/3 од децата биле сведоци на дискриминација, од кои 34,26 % кажуваат дека се спротивставиле на личноста која ги дискриминирала или само пријавиле кај некој возрасен. 6 % од децата откриваат дека тие некогаш дискриминирале.

Дискриминацијата е опасна затоа што произведува нееднаков пристап и уживање во човековите права и слободи на децата. Секој може да биде жртва на дискриминација, исто како и секој што е потенцијален дискриминатор, додека дискриминацијата може да се случи во која било сфера на животот, т.е. општеството.

3.1 ДИСКРИМИНАЦИЈА ПО ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД

Дискриминацијата по физички изглед е поделба на личностите кои се различни од другите по својот изглед, како на пример, поради бојата на кожата, тежината, висината, носењето очила, обликот на увото, стилот на косата и друго.

Во истражувањето дел од испитаните деца укажуваа и на лични примери на дискриминација заради физички карактеристики:

Овој вид дискриминација може емотивно да ги повреди децата и да ги принуди да направат погрешен избор и да се повредат себеси. Никој не би сакал да биде исмејуван и потценуван од страна на одредена група пред своите другари.

3.2 ДИСКРИМИНАЦИЈА ПО ОСНОВ НА ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ

Дискриминацијата по основ на етничка припадност е сериозна форма на дискриминација и е многу честа појава во различни општества. Пример за ваков тип дискриминација во нашето општество се Ромите кои како најранливо малцинство, често се социјално изолирани, а за нив се врзуваат и бројни предрасуди. Ромската популација уште во Втората светска војна била мета на нацистите, со намера да бидат истребени, но нивната борба против дискриминаторските ставови на луѓето и општеството во целина сè уште трае.

Уште од рана возраст дискриминаторскиот однос на институциите и луѓето влијае на развојот на децата Роми. Децата Роми многу често не го знаат македонскиот јазик, бидејќи се само со Роми, па кога ќе појдат на училиште имаат потешкотии во образовниот процес. Ромската популација често страда од различни заболувања, тешко им е достапна и здравствената заштита и чести се поплаките за дискриминаторски однос на медицинските лица кон Ромите. Ромите често ги слушаат расистичките коментари упатени кон нив и на тој начин расте нивната ранливост како етничка заедница.

Децата избегнуваат да го споделат проблемот дека се дискриминирани во средината во која се движат, додека нивните родители не се едуцирани за своите права и обврски.

3.3 ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ЈАЗИКОТ

Според податоците од истражувањето, 11,27 % од учесниците се изјасниле дека се дискриминирани по основ на јазикот. Во источниот дел од државата, припадниците на популацијата Турци и Роми се дискриминирани врз основа на јазикот, бидејќи тие одат во македонски училишта и нивниот јазик не се учи, а тие се принудени да го изучат македонскиот јазик, а пак во западниот дел овој тип дискриминација се појавува помеѓу македонските и албанските ученици каде одредени ученици, поради јазикот на кој зборуваат, едоставно не сакаат да се дружат меѓу себе. Сличен пример се децата, но и наставниците кои се дискриминираат заради нивниот дијалект на којшто зборуваат. Како позитивен пример ќе ја земеме Шведска, бидејќи таму од која и националност да си, има курсеви за секој мајчин јазик. Нашата препорака до општините е да направат исти такви курсеви за секој јазик.

3.4 ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ЕКОНОМСКА ПРИПАДНОСТ

Имотната состојба, семејниот буџет, економската и финансиската состојба на семејството во голема мера одредува колку членовите на тоа семејство ќе имаат можност во целост да ги остварат своите права (образование, здравство, културен живот и др.), а честопати се жртви и на социјална изолација. Многу честа појава кај луѓето е формирање на погрешни ставови, предрасуди или стереотипи за категоријата на сиромашни граѓани, што воедно укажува на високиот степен на економска дискриминација кон овие лица.

Економската дискриминација на децата е збележлива во сите сфери од животот. Голем број деца во Македонија, поради економскиот статус на нивните родители или старатели, немаат поквалитетен живот, како и достапност до поквалитетно образование, културен живот, здравство... Некои деца, и покрај нивниот интелект и желбата за проширување на своите знаења, не се во можност да посетуваат курсеви, културни манифестации и сл., така што нивното образование се сведува на примарното образование. И сега во услови на пандемија, голем број деца, поради немање на основните комуникациски средства, беа лишени од новонастанатиот образовен систем, односно од далечинското учење.

Во секојдневната комуникација помеѓу децата многу е изразена економската дискриминација. Децата со понизок економски статус се секојдневни жртви на исмејување од страна на нивните врсници. Најчесто, тие се исмејувани и навредувани поради нивното место на живеење, поради начинот на облекување, односно поради неможноста да си дозволат брендирана облека и обувки, скап училиштен прибор, скап мобилен телефон и така натаму. Поради таквиот однос кон децата со понизок економски статус, истите се отфрлени од своите врсници и честопати се социјално изолирани.

Заклучуваме дека во денешно време погрешно е сфатена основната намена на финансиските средства. Имено, наместо како средство кое овозможува нормален живот, денес финансиите се индикатор за моќ, власт и корист. Од таа причина, децата на помоќните родители се тргнати во погрешна насока во животот, со потсмевања и дискриминација упатени кон посиромашните од нив.

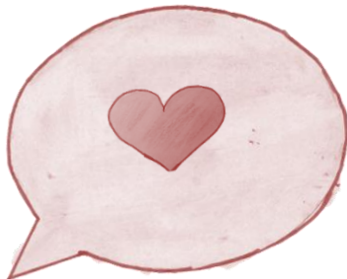
3.5 ПОЛОВА ДИСКРИМИНАЦИЈА

Половата дискриминација се јавува кога одредено лице е понеповолно третирано од останатите врз основа на полот. Низ историјата на човештвото има бројни примери на полова дискриминација, која е поизразена кон женскиот, за разлика од машкиот пол. И денес кога свеста на луѓето е на повисоко ниво, сведоци сме на секојдневна полова дискриминација, пред сè кон жената, но во малубројни случаи не се изземени и мажите.

Половата дискриминација на децата, пред сè, е поприсутна во руралните и послабо економско развиени области, како и во рамките на традиционалните семејства и во семејствата со понизок економски статус. Како и кај возрасните, така и кај децата, од половата дискриминација повеќе се засегнати децата од женскиот пол, односно девојчињата. Од друга страна, пак и во секојдневната комуникација на децата е присутна половата дискриминација, пред сè поради поделбата на игрите на „машки“ или пак „женски“, при што доведува до социјална дистанца помеѓу девојчињата и момчињата.

Препораки:

- Итно и неодложно е потребна социјализација на дискриминираните групи деца, домашно и воспитно-образовно вмрежување и интегрирање на сите деца.
- Задолжително организирање анонимни хуманитарни акции за децата во финансиски ризик.
- Задолжително едуцирање и на возрасните околу дискриминацијата (особено оние кои не ја почувствувале).
- Големо влијание и значајна улога би имале и наставниците, доколку беспопштедно се ангажираат во процесот на еднаквото вклучување во воспитно-образовниот систем на сите деца подеднакво. Тоа е возможно да се реализира доколку во секој проект бидат вклучени сите.
- Задолжително едуцирање на децата и на возрасните за улогата и значењето на финансиските средства во животот. Неопходно е сите, без разлика на финансиската моќ, да ги сфатиме и прифатиме рамките кои нормалното живеење ги поставило, да разговараме меѓусебно и да се едуцираме, да сфатиме што е дозволено, а што не и да ги разликуваме и одвојуваме позитивните работи од негативните пороци кои се покрај нас.
- Потребно е, од страна на институциите, промоција на половата еднаквост кај девојчињата и момчињата, од раѓање до адолесценција во рамките на едно општество. Тоа пред сè, се однесува за руралните и економски послабо развиените области, при што со спроведување на разни активности треба да се влијае за подигање на свеста за половата дискриминација.
- Итно и неодложно воведување на предметот Етика во целокупниот воспитно-образовен процес, а не само во одредено одделение.

ТЕМА 4

СЛОБОДНО ВРЕМЕ, ИГРА, СПОРТСКИ И КУЛТУРНИ АКТИВНОСТИ

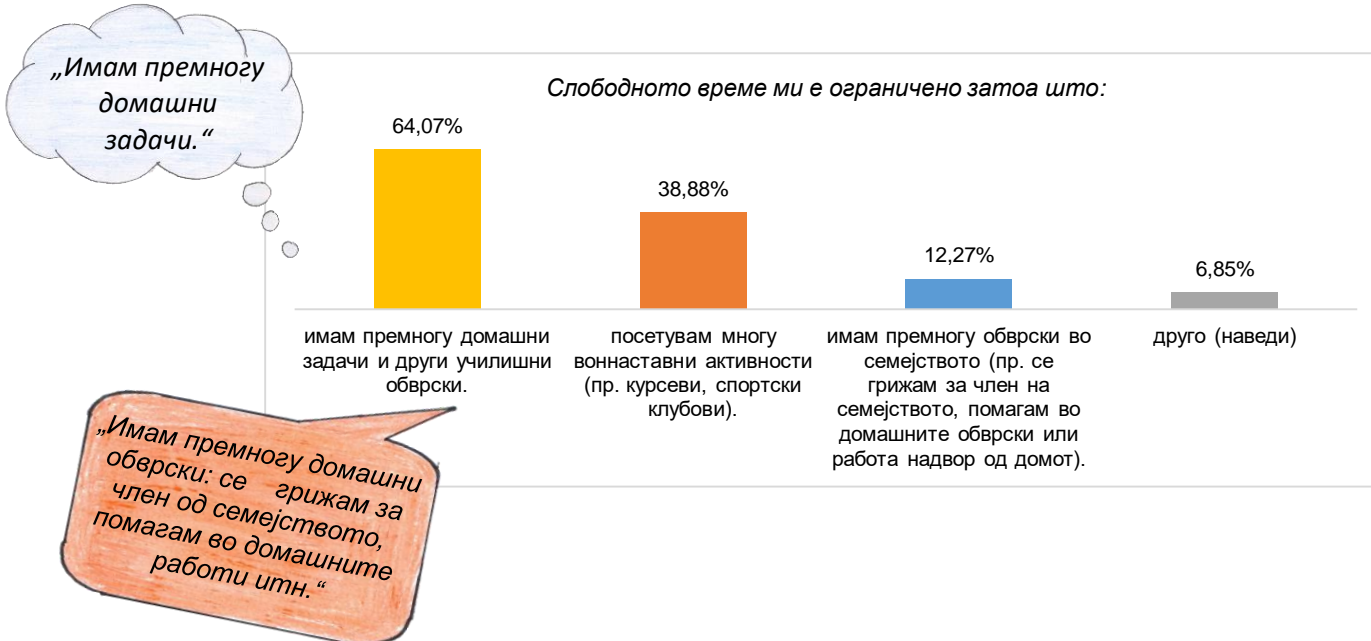
ТЕМА 4: СЛОБОДНО ВРЕМЕ, ИГРА, СПОРТСКИ И КУЛТУРНИ АКТИВНОСТИ

Авторки: Моника Јордановска, Ерза Цапа, Антонија Теовска, Едина Мифаторска, Сара Дука

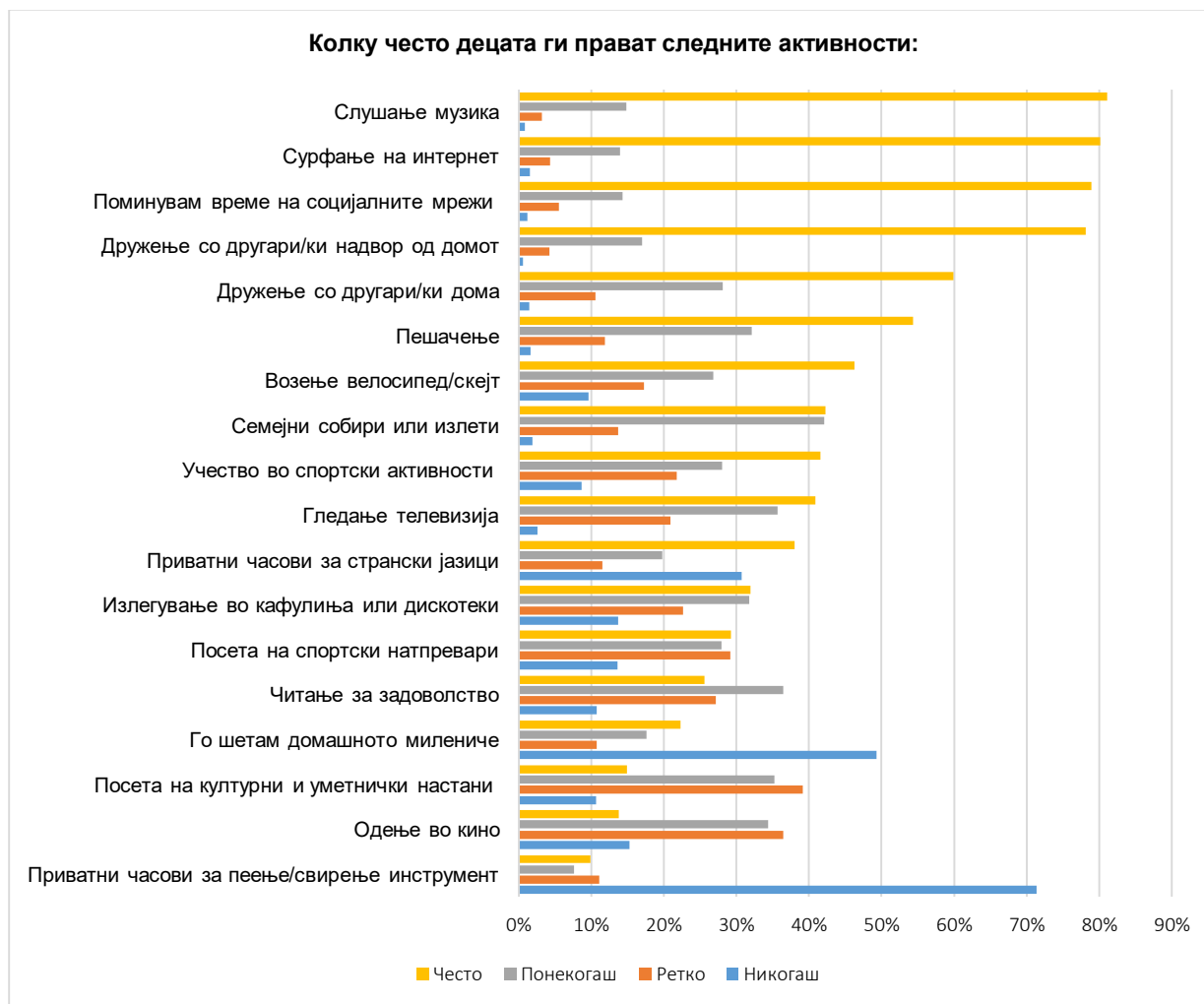
Детската игра и слободното време не се само потреба, туку и вродено право на секое дете. Детската игра е неопходна во развојот на социјалните, емотивните и телесните способности на детето. Слободното време во никој случај не значи денгубење, напротив, тоа е време кое си го посветуваме себеси, време во кое ги задоволуваме сопствените потреби, како потребата за игра, забава, одмор, а со растот и развојот на потенцијалите се оплеменуваме и стануваме она што сме. Родителите и старателите мораат да ги почитуваат овие права на децата.

4.1 СЛОБОДНО ВРЕМЕ

Според податоците од истражувањето, половина од учениците сметаат дека секогаш имаат доволно слободно време за активностите во кои уживаат. Сепак, најголем дел (64,07 %) наведуваат дека слободното време им е ограничено поради премногу домашни задачи и други училишни обврски. Табелата подолу ги отсликува причините што децата ги наведоа дека им го ограничуваат слободното време.

За повеќето деца, сурфањето на интернет, вклучително и користењето социјални мрежи и играњето компјутерски игри е нивен омилен начин на поминување на слободното време. Нема потреба да се забранат овие активности, но тие треба да бидат временски ограничени и надгледувани.

Препораки до родителите:

Родителите треба слободното време да го користат за квалитетен и искрен разговор со своето дете (кога го носат во градинка, кога заедно одат да пазаруваат, додека се возат во автомобилот), да се договараат за времето што би можеле да го поминат заедно тој ден и внимателно да слушаат што детето има да им каже. Суштината на квалитетно поминатото слободно време со своето дете не е колку, туку како ќе го поминат времето со него. Поголемите деца слободното време најчесто го поминуваат со своите врсници, надвор од домот, со кои споделуваат заеднички интереси, но тука повторно улогата на родителот и институциите е пресудна во правилното насочување на детето.

Запамтете, за вас родителите играта е само игра, но за нас таа претставува медиум преку кој се осознаваме себеси и светот!

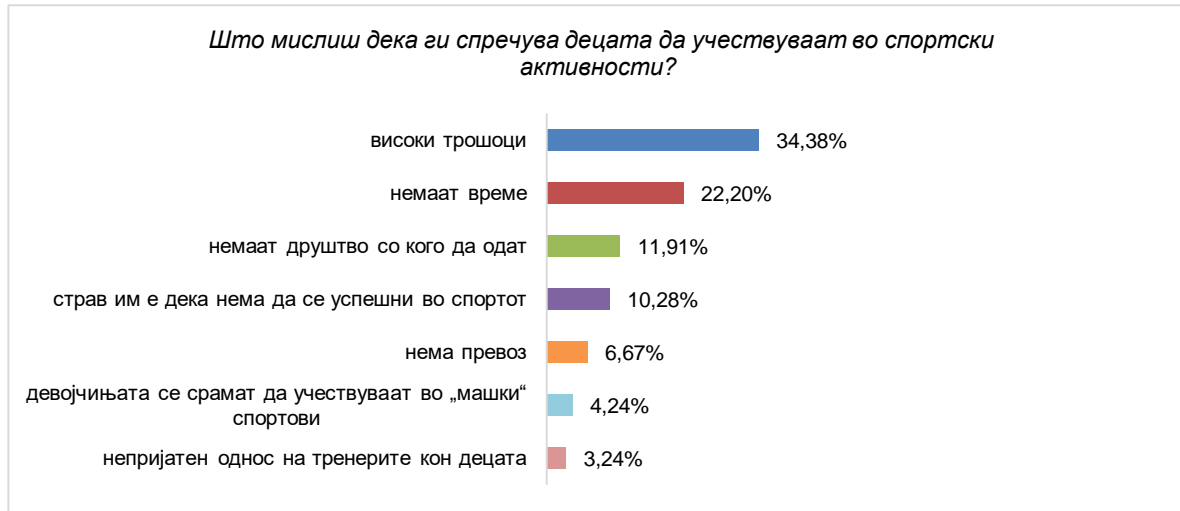
4.2 СПОРТСКИ АКТИВНОСТИ

Спортот има многу важно влијание врз здравјето и благосостојбата на децата со тоа што влијае на нивниот ментален и физички развој. Спортот има свое влијание врз децата во неколку аспекти и тоа:

- ја зголемува социјализацијата кај децата и ја поттикнува групната работа
- ги забавува децата
- ги учи децата да поставуваат цели
- ги учи како да се справат со проблемите и како да ги надминат истите.

Иако спортските активности имаат позитивно влијание врз животот на децата, има некои бариери што ги оддалечуваат децата од спортот. Како лошите економски услови во руралните области каде нема ниту спортски сали, ниту спортска опрема, но и високите цени за учество и регистрација во спортски клубови. Како резултат на ова, во нашата земја, учеството во спортски активности е привилегија само на одредена категорија деца. Недостатокот на спортски терени е евидентен и во урбаните средини, а во градовите каде има природни ресурси за развој на спорт и спортски активности тие не се користат.

Истражувањето покажува дека 50,09 % од децата се изјасниле дека има доволно клубови за спортски активности. Децата наведуваат повеќе пречки кои ги спречуваат да учествуваат во спортот:

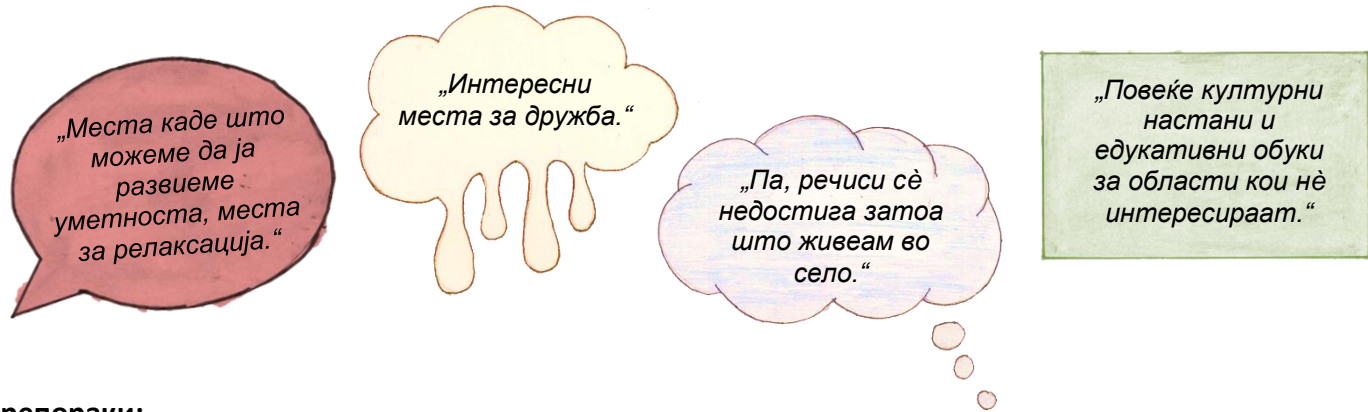
Препораки до надлежните власти:

- Да се изградат спортски терени или игралишта за децата во руралните средини со цел децата да го поминат слободното време спортувајќи.
- Општините треба да бидат заинтересирани во целост или делумно да ги покријат материјалните трошоци за учество на децата во спортски активности.

4.3 КУЛТУРНИ, УМЕТНИЧКИ И ДРУГИ АКТИВНОСТИ

Културните, уметничките и другите вакви активности се важни за секое дете бидејќи му овозможуваат да се пронајде себеси, да дознае повеќе за светот околу него, да се почувствува прифатено, слободно. Овие активности се добри за емоционалното, менталното и физичкото здравје.

Според истражувањето, процентот на оние кои посетуваат културни настани е многу мал (околу 15 %). Децата нагласуваат дека им е потребно да се организираат повеќе културни, уметнички, спортски и други активности.

Препораки:

- Еднаш неделно да се организираат разни активности (културни, спортски, уметнички итн.) каде децата ќе можат да се социјализираат, да се забавуваат. Тие активности да бидат бесплатни или со многу помали цени кои секое дете ќе може да си ги дозволи. Ова да се овозможи и во руралните средини, барем еднаш месечно.
- Еднаш во два месеци да ги прашуваат децата какви настани би сакале да се организираат.

ТЕМА 5

ДЕЦА НА УЛИЦА

Клара Костадиновска
Магдалена Петровска

ТЕМА 5: ДЕЦА НА УЛИЦА

Авторки: Евегенија Џабирска, Јулиа Постолова и Матеа Ефтимова

Под деца на улица се подразбира деца кои се без соодветна социјална, економска и здравствена заштита, деца без идентитет и без нормални услови за живот. На овие деца им се скратени основните човекови права, не одаат во училиште, немаат слободно време и игра, не можат да се лекуваат кога се болни, немаат родителска љубов. Загрижувачка е глетката, особено во поголемите градови, каде тие деца ги има на секој чекор, во секој момент и околу секој настан. Повредени се од родителите кои заедно со нив се составен дел од улиците, малтретирани и понижувани, дискриминирани се и уценувани. Тоа се деца кои најчесто потекнуваат од повеќедетни семејства, кои или од некаде се избегани или не стигнале каде требало, па немаат свој дом. Одреден дел од децата на улица се користени од страна на своите родители или старатели, со тоа што ги тераат децата да просат по улици и истите пари што ги заработуваат децата, ги употребуваат за свои потреби. Доколку децата се обидат да потрошат дел од својата заработка, тие можат да бидат физички малтретирани од страна на своите родители или старатели. На овие деца треба да им се посвети повеќе внимание и грижа.

Овие деца во најголем број немаат свој идентитет (не се запишани во матичната книга на родени, немаат ЕМБГ), немаат основни услови за живот, не се социјализирани и воопшто не се прифатени од околината. Никогаш не се стекнуваат со правото да бидат ученици, неписмени се и не си ги знаат ни своите права, ниту пак обврските. Овие деца одбиваат да соработуваат со надлежните институции и ја одбиваат подадената рака од малкуте кои тоа го прават. Институциите надлежни за ваквите фантоми и деца на улица во голема мера не сакајќи и немајќи капацитет да ги преземат ваквите случаи, си ја префрлаат топката и одговорноста, проблемот расте, децата се множуваат, а останатите жители живеат во страв.

Препораки:

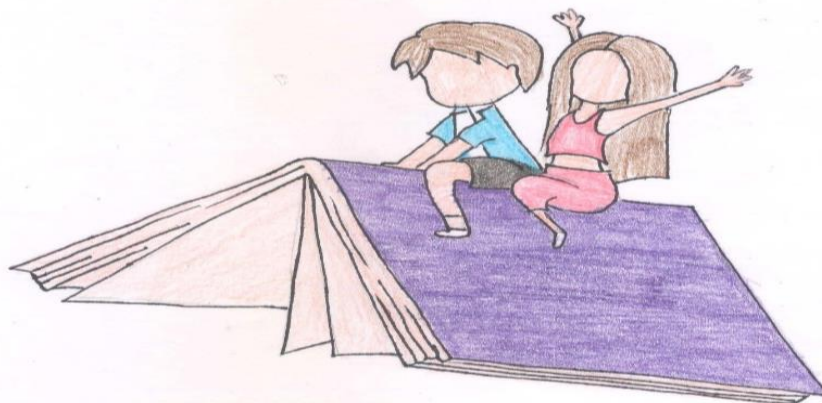
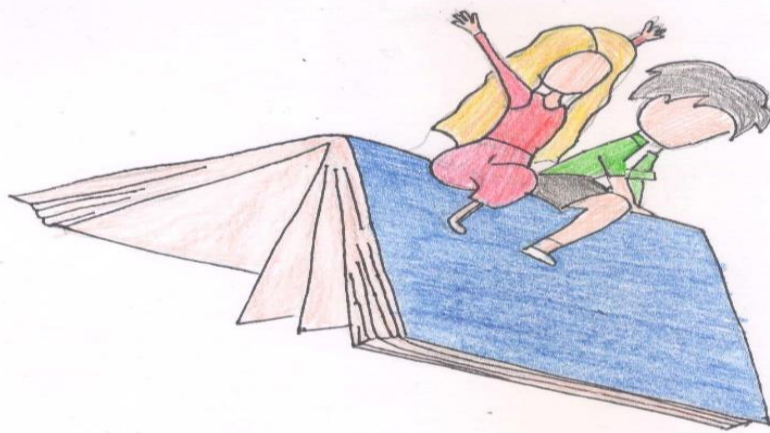
За да ги заштитиме децата да не ги доживеат траумите кои ги доживуваат на улицата, тие треба да бидат згрижени од социјалните служби, кои ќе ги згрижат децата и подоцна ќе бидат испратени во дом за деца каде што ќе им биде овозможено потребното образование, грижа и љубов кои им се потребни да пораснат во добри личности, исто така, доколку тие имаат родители кои им вршеле насилство, родителите ќе бидат лишени за да го видат нивното дете и тие повеќе нема да бидат законски родители на истото.

Со тоа ќе се намали и бројот на децата кои живеат на улиците, улиците ќе бидат побезбедни, а и самите деца би имале помирен и побезбеден живот.

ТЕМА 6

ОБРАЗОВАНИЕ

ТЕМА 6: ОБРАЗОВАНИЕ

Автори: *Моника Јордановска, Александар Стојановски, Сара Дука, Миа Џамбас и Матеа Ефтимова*

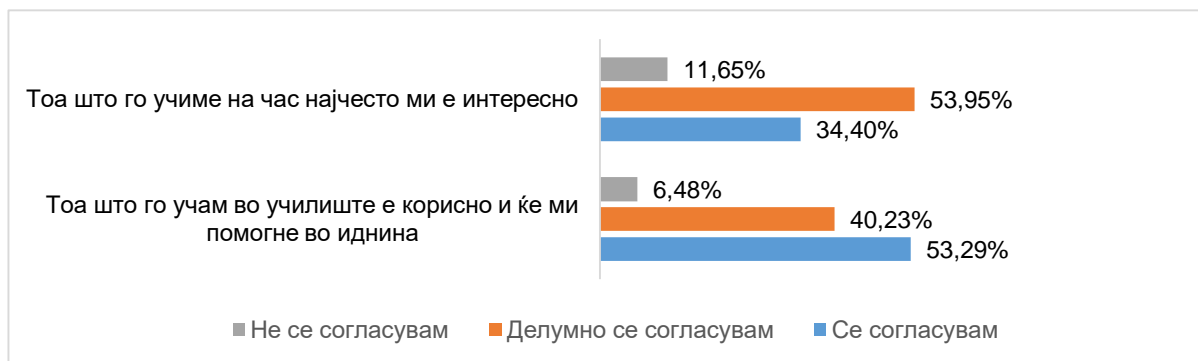
Образованието игра голема улога во животот на децата, тие половина од денот се на училиште, а потоа одат дома и се подготвуваат за на училиште. Една половина од воспитувањето доаѓа од дома, а половина од училиштата, тоа е како втор дом на децата во денешно време. Поради тоа, треба да се потрудиме образованието да го направиме со најдобар квалитет за иднината на човештвото да биде сигурна; доколку обезбедиме образование со љубов, чистота, среќа, мир, почит кон сите и со сите препораки дадени подолу можеме да бидеме сигурни дека децата ќе можат да се изградат и да станат целосни и самостојни единки во едно општество.

1. КВАЛИТЕТОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Не е важно само да се има можност да се оди на училиште, туку и што се учи таму и атмосферата во него. Човек треба да има и физичко, и емоционално, и психолошкото здравје за да биде целосен. Училиштата се должни да нè едуцираат за секој од овие делови и очекуваме училиштата да ги негуваат нив. Исто така, училиштето треба да ги подготви децата за самостојност и независност, тие треба да бидат подготвени со решенија за проблемите од секојдневниот живот, а не училиштето да им создава психички проблеми.

Дали тоа што се учи во училиште е интересно и корисно?

Повеќе од 1/3 од децата целосно се согласуваат дека тоа што го учат на час им е интересно, а повеќе од 1/2 дека истото е корисно и ќе им помогне во иднина.

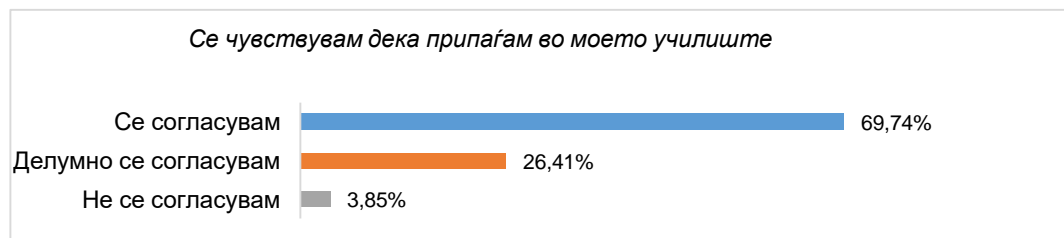
Со градење на повеќе различни стручни училишта и во истите да има предмети што ќе бидат потребни само за таа струка, децата ќе можат да го одберат тоа што го сакаат и со тоа да уживаат повеќе во училишните часови.

Исто така, треба да има едукација за теми кои засегаат некои области од секојдневниот живот на една единка. На пример, некои од учесниците во истражувањето тоа го нагласуваат и едно од децата се има изјаснето вака:

„Децата не се доволно едуцирани околу половиот однос, сексуалната ориентација, врските што ги градиме и слично.“

Што ги прави децата да се чувствуваат убаво во училиштето?

Позитивно е што најголем дел од децата се чувствуваат дека припаѓаат во своето училиште.

На децата им се допаѓа тоа што се безбедни, што им се почитувани правата, учеле нешто интересно и корисно за секојдневниот живот, воннаставните активности кои им овозможуваат да го прават тоа што го сакаат, хигиената, вработените и учениците во него.

„Учам тоа што ме интересира, дел од професорите не учат на многу работи кои не се поврзани со школото, има дружба.“

„Што се чувствувам исполнето со позитивна енергија.“

Што би сакале децата да променат во нивните училишта?

Во спроведеното истражување, децата укажаа дека треба да се сменат следните работи: непочитувањето, скршените столчиња и маси, да се изградат рампи за децата со инвалидска количка и спортски сали во местата каде нема, хигиената, стресниот пристап на професорите, да се додадат повеќе вонучилишни активности. Ова се дел од одговорите на децата на прашањата „Што е тоа што сметаш дека треба да се промени во твоето училиште?“:

„Некои професори и нивниот пристап и притисокот кој се врши врз децата дека оцените не градат како луѓе и стресот кој го создаваат.“

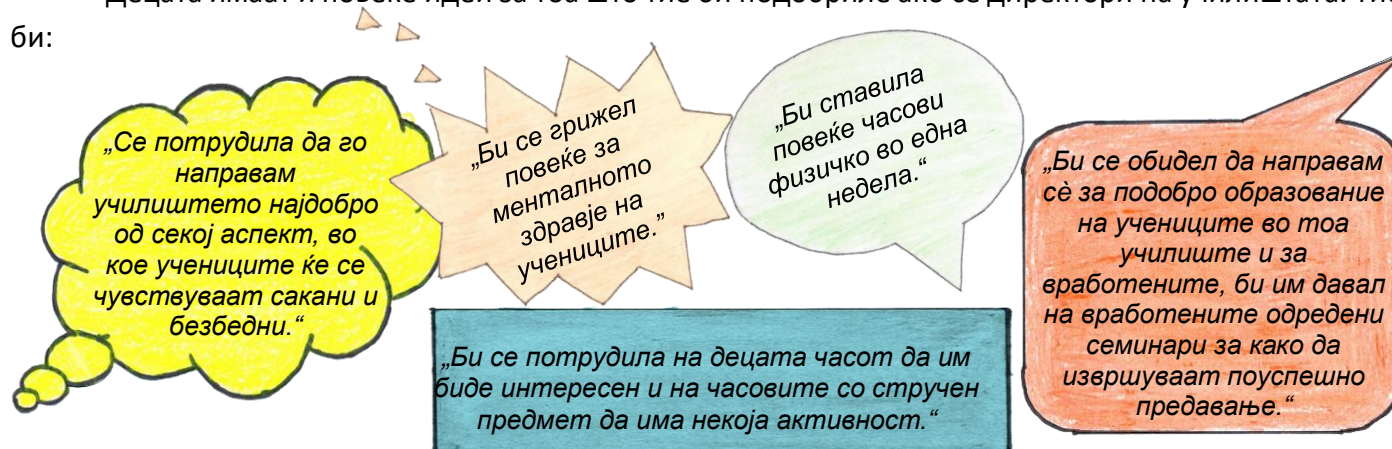
„Повеќе да ги сослушуваат учениците за некои нивни проблеми.“

„Во кабинетот по музичко образование да има инструменти на кои учениците ќе можат да свират за забава и релаксација...“

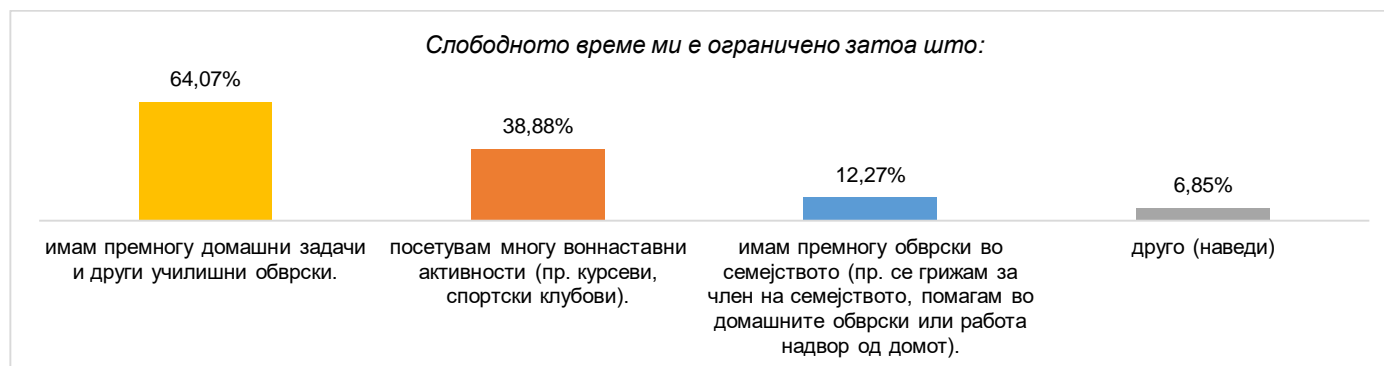
„Да се подобрат условите за спорт и спортски активности и да се набават повеќе компјутери.“

„Повеќе вонучилишни активности.“

Децата имаат и повеќе идеи за тоа што тие би подобриле ако се директори на училиштата. Тие би:

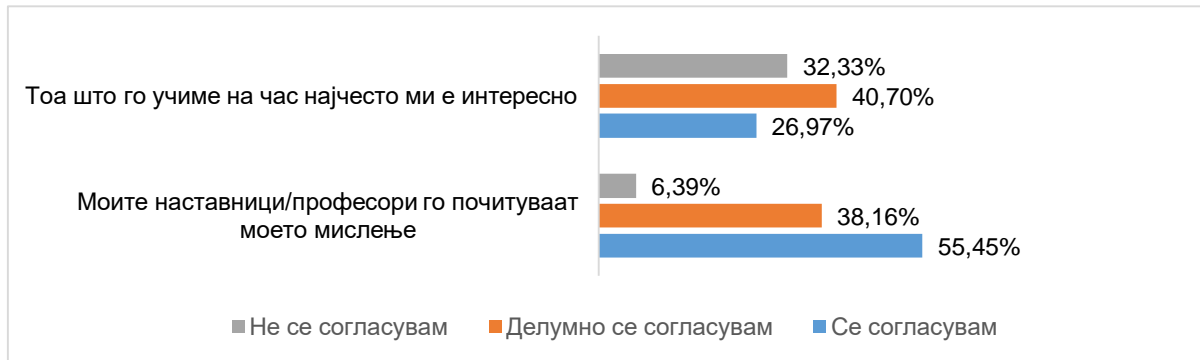

Повеќе од 60 % од децата сметаат дека имаат премногу училишни обврски кои сериозно им го ограничуваат слободното време. Во некои од најдобрите образовни системи во светот (како тој во Финска) децата не се притискаат, немаат домашни (или некогаш само многу кратки) и немаат тестови (или некои кратки) за кои не се прави притисок и не се ставаат како приоритет за учениците. Слободното време е важно за физичкото, психолошкото и емоционалното здравје и секое дете има право на него и го заслужува!

Дали мислењата и интересите на учениците се почитуваат?

Сите деца имаат различни интереси што бараат да се почитуваат. Да се биде член на група ви дава право да изразувате мислење и да учествувате во донесување одредена одлука, затоа мислењето на сите треба да се слушне и да се земе во предвид при донесувањето на одлуки и дома и во училишната средина. Во врска со ова, според истражувањето кое го направивме, ги имаме следниве податоци:

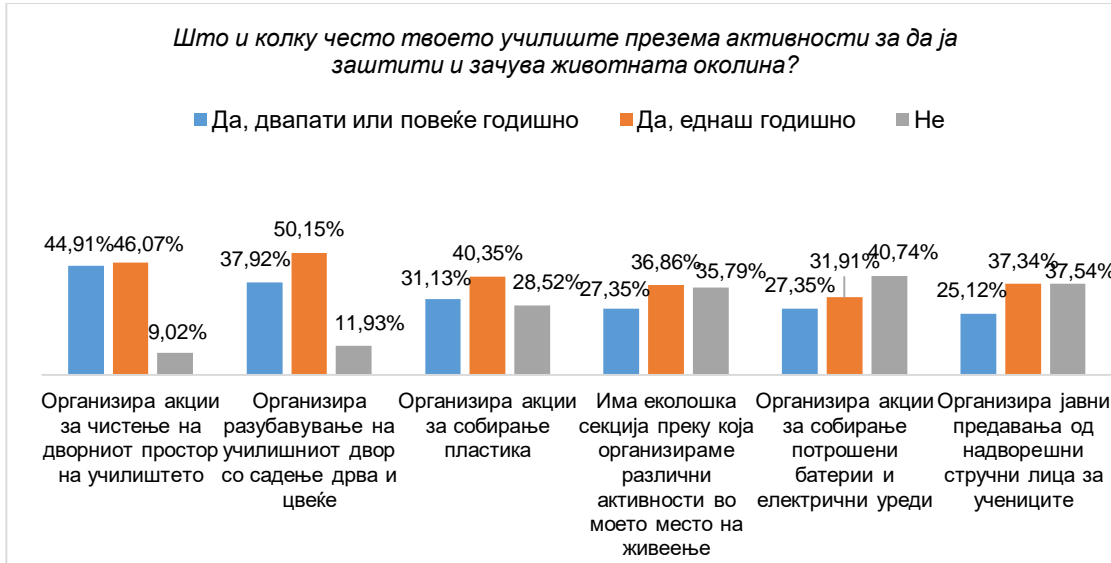
Многу ученици го гледаат одењето кај психолог/педагог како нешто од што треба да се срамиш ИЛИ како нешто лошо, поради тоа што се испраќани кај стручната служба само ако направиле некој проблем.

Но, децата препознаваат дека педагогот и психологот можат да имаат многу поважна улога од ова.

„На некои деца навистина им треба помош, ама или не знаат каде или се плашат да се доверат на некого, мислам дека мора секое дете да иде на психолог барем еднаш неделно.“

Дали децата учат доволно за заштитата на животната средина?

Во повеќето училишта еколошкото внимание е ниско. Само еднаш годишно има садење дрва и чистење на дворот, а во некои училишта ни толку. Во некои училишта воопшто нема акција за собирање пластични шишиња и батерии и нема канти за отпадоци каде може да се селектираат отпадоците за рециклирање, но и покрај оние кои ги имаме, сепак многу деца фрлаат отпадоци каде ќе им текне, вклучувајќи го и училишниот двор.

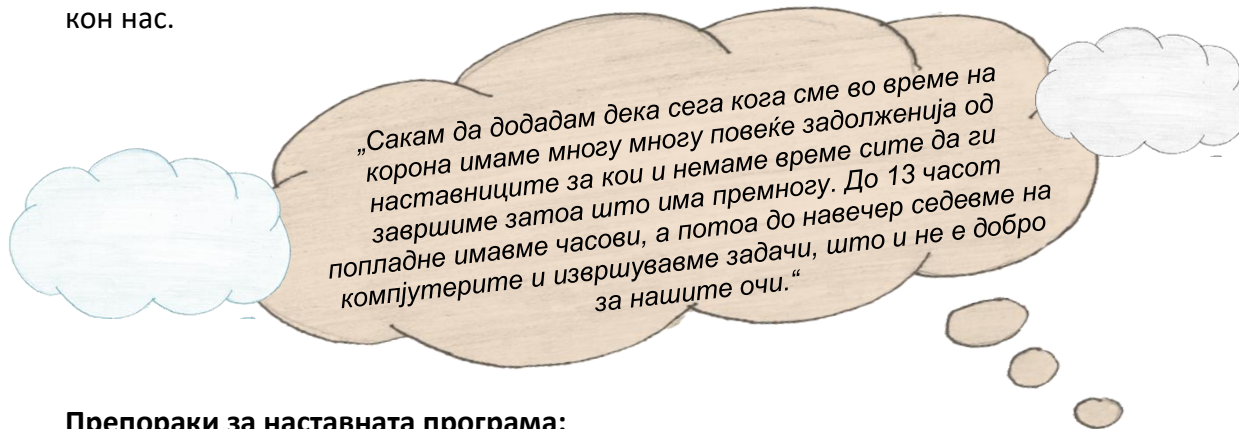
Како се одвива образовниот процес од почетокот на пандемијата од Ковид-19?

За време на пандемијата, оваа учебна година (2020/2021) започна подоцна, односно на 1.10.2020. Многу ученици немаат електронски уреди и не можат да ја следат наставата, а моментално ништо се нема преземено за тоа. На училиштата им е кажано да се снајдат, училиштата истото им го кажале на професорите, професорите на учениците и учениците се оставени без помош... Секое училиште презема различни начини (или никакви) да се држи настава на учениците кои немаат

никаков уред: им се печатат планови, работни листови и сл. во училиштата и потоа учениците одат до училиштата да си ги земат и преку нив самостојно учат; кажано им е да следат настава на ТВ (што не е во ред бидејќи ученикот може да нема телевизор); привремено им се дадени компјутерчиња од училиштето кои треба да се вратат со завршување на онлајн-наставата; секако, да не заборавиме дека има многу ученици за кои сè уште се нема преземено ништо...

Додека, за учениците кои почнаа со онлајн-настава можеме да кажеме дека минатата учебна година (за оваа сè уште не може да процениме бидејќи само што започнавме) за време на пандемијата, некои од училиштата започнаа да им даваат многу обврски на учениците. Сметаме дека преголемото задавање дополнителна работа на компјутер не беше добра, имајќи предвид дека наставата беше онлајн и на тој начин учениците поминуваат премногу време над своите лаптопи и други електронски уреди. Учениците бараат да имаат помалку задачи бидејќи не е добро за нивното здравје (физичко-грбот, очите, потребно е движење, да бидеме во природа итн., психичко и емоционално (недостига социјализација), ние се чувствуваме како професорите да немаат емпатија кон нас.

Препораки за наставната програма:

- Програмите на професорите да бидат составени така што е можно детето да научи толку за 9 месеци без да се оптовари и да го стави само училиштето како приоритет. Учениците да имаат помалку обврски бидејќи им е опфатено и целото слободно време.

- Додавање предмети кои опфаќаат за интуиција; важноста на љубовта и почитта; законот за привлекување; за сите митови: дека нема доволно, дека може да се успее само ако работиме многу; балансирање на сè во животот; одење кон својата цел; уникатност; ограничени верувања; медитација; справување со депресија; да на се оди по очекувањата на општеството. А, ќе се одземат предмети кои не се важни за некој кој не е стручно определен за тоа.
- Да се изградат стручни училишта и за други професии од тие што се веќе изградени каде предавањата и предметите ќе се насочат за сè што е потребно само за тоа подрачје.
- За секоја струка да има барем еднаш неделно активност која ќе им помогне за користење на структурата во реалниот живот (пракса).
- Пријателски настроени професори, но да предаваат она што е потребно.

За почитување на мислењето на децата:

- Обуки за професорите каде се предава за ценењето на мислењето на децата и на сите деца еднакво; за како да се однесуваат и да им предаваат на децата со попреченост; и каде ќе им се предава дека една 5-ка не е вредна за неспиени вечери, за здравјето. Дека 5-ката и не е единствениот начин за да успеат децата, па да не им се врши притисок. Доколку професорите дејствуваат спротивно од предаденто, да бидат казнувани.
- Кај децата да се изгради самодоверба и за да го искажат своето мислење преку отворени разговори и неформални средби, како и преку часови каде ќе има дискусија и учениците ќе бидат поттикнати да го кажат своето мислење, без да се оценува.

За улогата на училишниот психолог:

- Во секое училиште да има вработено квалитетен психолог кој би им помагал на учениците секогаш кога ќе види дека треба некаде помош, без да чека некој да се обрати.
- Да биде задолжително секое дете барем еднаш месечно да поразговара со психологот, со што децата ќе стекнат доверба во психолозите за потоа сами да одат да побараат помош.
- Да се нормализира одењето кај психолог преку дискусии на класни часови, неформални средби и некои дополнителни предавања. Тоа треба да се гледа како нешто вообичаено, а не нешто од кое ќе се срамиш.

За едукацијата и грижата за животната средина:

- Подобрување на знаењата и грижата за животната средина со тоа што: најмалку четирипати во годината да се садат дрва, најмалку двапати годишно да се организира чистење на училишниот двор, цела година да има акција за собирање пластика и батерии која ќе биде проследена со награда, секое училиште да има еколошка активна секција и почесто да има предавања и акции за подобра животна средина.

За воннаставни активности:

- Социјализација, тим билдинг, антибулинг и како да се справиме со истиот по училиштата.
- Да има ден во месецот каде децата од училиштето би имале неформална средба. За средбата да има испланирани активности каде децата ќе се мешаат едни со други.

За онлајн-наставата:

- На секое дете кое не е во можност да си дозволи, да му се обезбеди сè што му е потребно од технологија за да ја следи онлајн-наставата.

2. ДЕЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

Кога се зборува за децата со попреченост, сите веруваат дека тие се различни од нас и дека треба да учат во посебни училишта, но тие се деца исто како нас. Со помош на истражувањето се покажа дека во училиштата ги нема потребните материјали и услови за тие без проблем да присуствуваат и да ја следат наставата.

Така, 71,33 % од децата кажаа дека немаат рампи во училиштата по кои може да се качуваат децата кои мораат да се движат со помош на количка.

80,5 % од учениците одговорија дека во нивните училишта нема лични асистенти. Исто така, многу често некои родители сами ќе платат некоја возрасна личност која може да му помага на детето за време на часовите. Но, има и многу семејства кои не се во добра финансиска состојба за да платат некој да седи со нивното дете. Па, затоа самите училишта треба да имаат некој кој ќе има помага на децата со попреченост затоа што им е потребно.

И како последно, 82,57 % од учениците одговориле дека во нивните училишта нема обезбедено учебници, компјутерска или друга технологија со Брајова азбука или Брајово писмо – специјално писмо наменето за лицата со оштетен вид. Со самото обезбедување на овие материјали учениците со оштетен вид ќе можат многу полесно да ја следат наставата.

Препорака:

Државата да одвои пари за да обезбеди личен асистент, рампа, Брајово писмо и други потребни материјали за децата со попреченост лесно да учествуваат во наставата.

3. НЕДОСТАТОК НА РЕСУРСИ ВО НЕКОИ УЧИЛИШТА

За да имаме добро и успешно образование, треба да имаме доволно ресурси, но тие недостигаат во некои од училишта.

Еден од најголемите проблеми е недостатокот на учебници. Учениците добиваат учебници користени по пет, шест генерации. Многу голем проблем се и училишните клупи и столчиња. Учениците седат на искршени столчиња.

Во некои училишта нема никаков пристап до компјутери и технологија, а во руралните средини училиштата не поседуваат фискултурни сали. Во некои училишта нема уреден училиштен двор. Во некои нема парно, па учениците се греат со стари греалки и кумбиња.

Препораки:

- Да се даваат нови учебници на учениците, секоја година.
- Секое училиште да обезбеди посебни справи за децата со посебни потреби за да можат да се чувствуваат удобно во која било положба.
- Да има повеќе ресурси за рекреација на децата!
- Да се изградат фискултурни сали во училиштата каде што нема.
- Во училиштата да се обновуваат столчињата и клупите почесто (предлог: на секои две години).
- Да има подобро топлинско греење!

- Да има поголем пристап до технологија во училиштата!

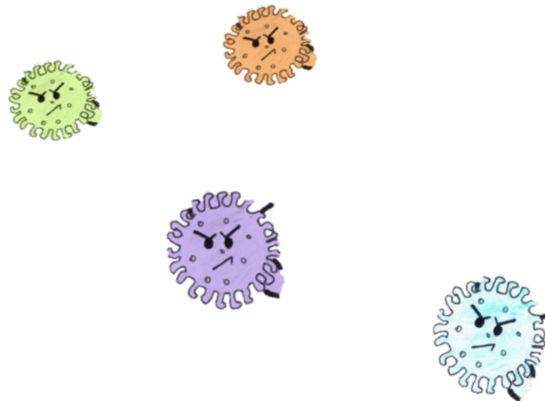
4. ХИГИЕНА ВО УЧИЛИШТАТА

Хигиената е една од најважните работи, но таа не е на посакуваното ниво во нашите училишта. Со истражувањето дојдовме до овие сознанија:

- 60,62 % од децата само делумно се согласуваат или пак воопшто не се согласуваат дека во нивното училиште се посветува доволно внимание на хигиената.
- 68,23 % во целост или делумно се согласуваат дека тоалетите во нивното училиште не се чисти и затоа избегнуваат да ги користат додека се на училиште.
- 69,74 % само делумно се согласуваат или пак воопшто не се согласуваат дека тоалетите во нивните училишта се чисти и има средства за одржување хигиена.

Препораки:

- Редовно чистење на тоалетите.
- Да се вработат повеќе чистачи.
- Повеќе да се финансираат училиштата.
- Цело време да има доволно сапун и тоалетна хартија.
- Да се исчисти водата онаму каде што нема питка вода.

ТЕМА 7

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ТЕМА 7: ЖИВОТНА СРЕДИНА

Авторки: Сара Дука и Ерза Цапа

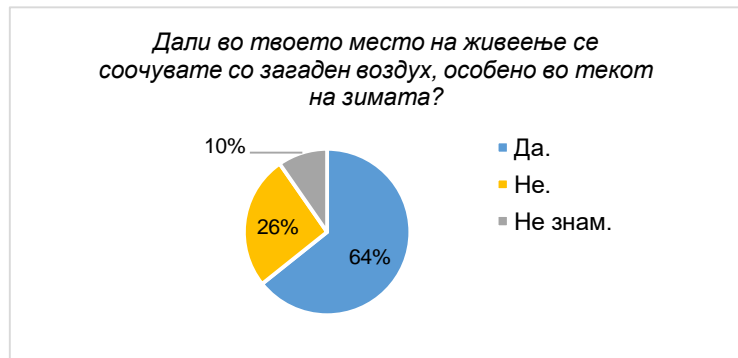
Околината е сè околу нас, земјата каде што живееме, воздухот што го дишиме, водата што ја пиеме, дрвјата што ослободуваат кислород и цвеќињата со нивниот мирис. За да пораснеме здрави, потребни ни се сите овие, потребна ни е чиста околина затоа што од неа ги добиваме сите потребни елементи за живот.

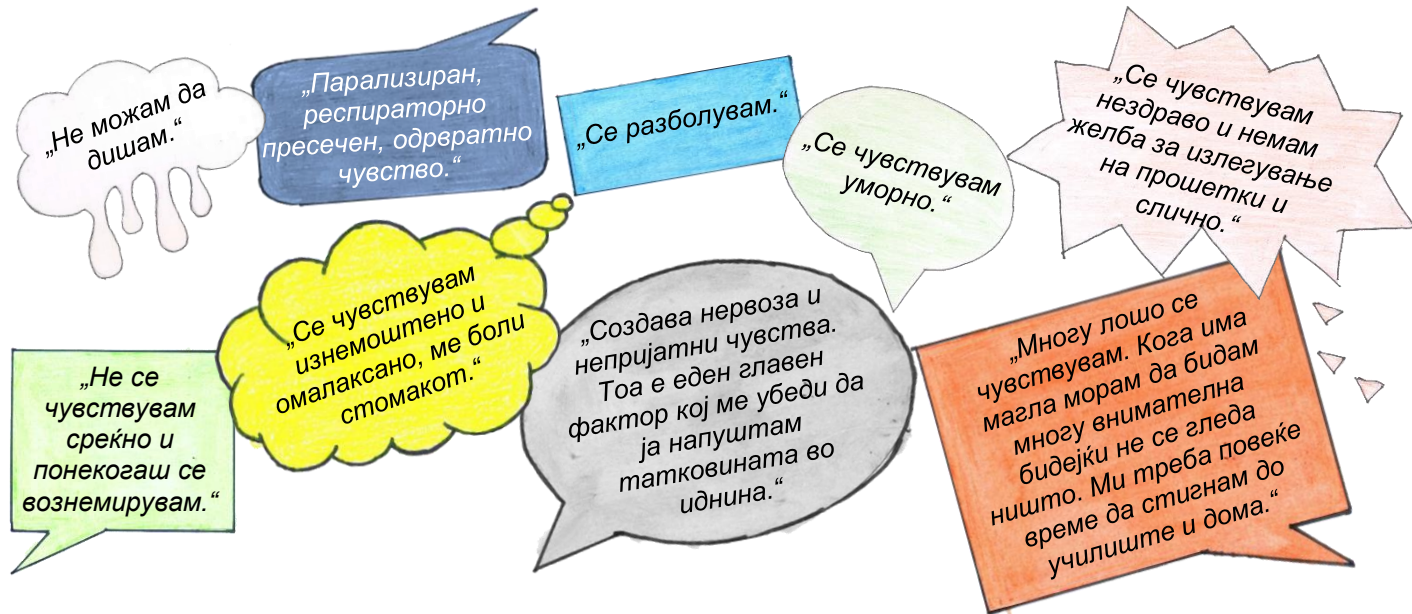
Но, за жал, нашата животна средина постепено се уништува и ние не се обидуваме да ја заштитиме, туку напротив, честопати стануваме причина за нејзино загадување со фрлање ѓубре, сечење шуми, загадување на водата за пиење, која и тоа како ни е потребна.

Од сето ова, најмногу страдаме ние децата затоа што сме најчувствителната група, со организам во развој. Со вдишување на загаден воздух и пиење нечиста вода ризикуваме да внесеме штетни материји во организмот кои негативно влијаат на нашиот раст и развој.

Околината го претставува самиот човек. Тоа го рефлектира човечкиот живот како отворена книга. Од моментот на раѓање до смртта, човекот е во постојан контакт со околината. Од него ги добиваме сите работи што ни требаат и тој е составен дел од нашите животи.

Проблемот со загадениот воздух е проблем за најголем дел од децата во нашата држава. На прашањето упатено до децата: „Како се чувствувате кога воздухот е загаден и како влијае на секојдневниот живот?“ овие беа дел од одговорите на учениците:

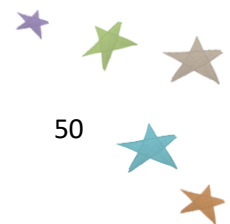

Што се однесува до другите проблеми, децата изразуваат незадоволство честопати велејќи дека воздухот и водата се многу загадени, вклучувајќи ги и патиштата кои честопати се полни со ѓубре.

Знаеме дека работите не се решаваат со волшебно стапче, но во секој случај треба да се обидеме. 62,80 % тврдат дека учествувале во активности за заштита на животната средина, додека останатите не. Заштитата на животната средина треба да биде составен дел од секој развоен процес, а училиштата се местото каде што најмногу треба да се промовира образованието за животната средина. Гласно апелираме до сите: „Да се здружime и да придонесеме за чиста животна средина и здрав живот“.

Препораки:

- Подигнување на еколошката свест кај населението.
- Пошумување и средување на зелените површини.
- Соодветно справување со отпадот (селектирање и рециклирање).
- Намалување на индустриското загадување.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.72/.73-053.2(497.7)"2020"(047.31)

АЛТЕРНАТИВЕН извештај за состојбата со правата на децата во Македонија - од перспектива на децата / [автори Александар Стојановски ... и др.]. - Скопје : Прва детска амбасада во светот "Меѓаши", 2020. - 55 стр. : илустр. ; 21 см

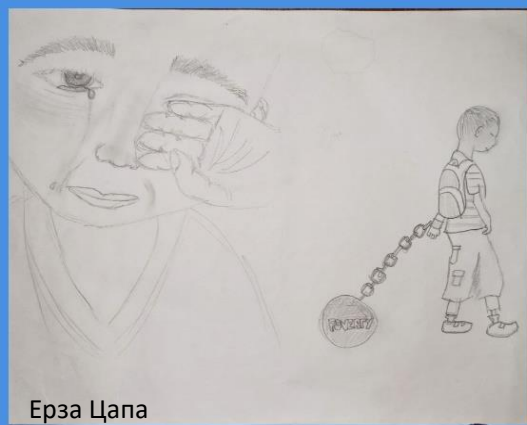
Други автори: Антонија Теовска, Евгенија Џабирска, Едина Мифтароска, Ерза Цапа, Јулита Постолова, Клара Костадиновска, Магдалена Петровска, Матеа Ефтимовска, Миа Џамбас, Моника Јордановска, Сара Дука и Теута Зибери

ISBN 978-608-4603-24-5

1. Стојановски, Александар [автор] 2. Теовска, Антонија [автор] 3. Џабирска, Евгенија [автор] 4. Мифтароска, Едина [автор] 5. Цапа, Ерза [автор] 6. Постолова, Јулита [автор] 7. Костадиновска, Клара [автор] 8. Петровска, Магдалена [автор] 9. Ефтимовска, Матеа [автор] 10. Џамбас, Миа [автор] 11. Јордановска, Моника [автор] 12. Дука, Сара [автор] 13. Зибери, Теута [автор]

а) Права на децата -- Состојба -- Македонија -- 2020 -- Извештаи

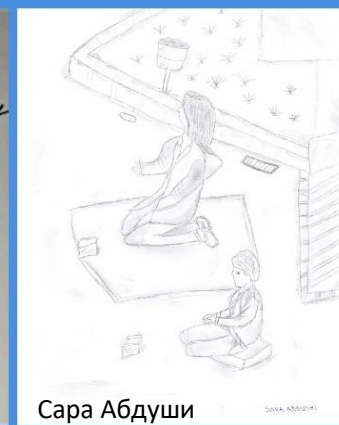
COBISS.MK-ID 52522757

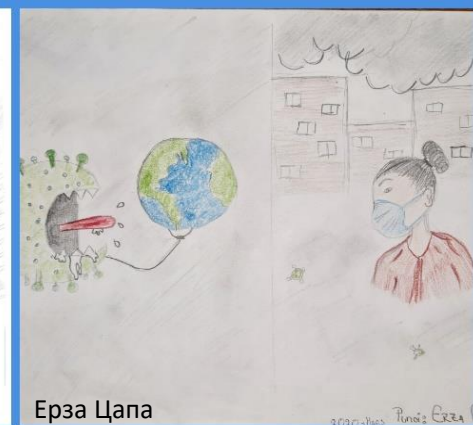
Ерза Цапа

Евгенија Џабирска

Сара Абдуши

Ерза Цапа

Прва детска амбасада во светот Меѓаши –
Република Македонија
ул. „Коста Новаковиќ“ бр. 22а, 1000 Скопје
тел. +389 2 2465 316
СОС-телефон за деца и млади 070 390 632
Е-маил: info@childrensembassy.org.mk
Веб-страница: www.childrensembassy.org.mk